

۳- بررسی بازار جهانی دانه‌های روغنی و روغنهای نباتی

مقدمه :

oooooooooooo

پس از مواد قندی و نشاسته‌ای چربیها اصلی‌ترین ماده تا مین‌کننده انرژی است و با توجه به نقشی که در حیات مادی انسان ایفا میکند از جمله کالاهای مصرفی ضروری بشمار میروند. روغنهای نباتی یکی از اقلام مهم واردات کشور هستند که به لحاظ اهمیت در ترکیب غذایی و الگوی مصرف چرب کالاهای اساسی سهمیه‌بندی شده کشور قرار گرفته‌اند. نیاز سالانه کشور به روغن خام جهت تهیه روغن نباتی بطور متوسط ۵۵۰ هزار تن برآورد میشود که از این میزان ۷ درصد از منابع داخلی و بقیه از بازار جهانی تامین میشود که خود خروج سالانه بیش از ۳۰۰ میلیون دلار ارز را بر اقتصاد کشور تحمیل میکند. بررسی روند تولید دانه‌های روغنی بعنوان ماده اولیه صنایع روغنکشی در این ارتباط ضرورت تام می‌یابد.

طبقه‌بندی دانه‌های روغنی و روغنهای نباتی

oo

بطور کلی دانه‌های روغنی مورد مصرف در صنایع روغنکشی از لحاظ عرضه و مراحل تولید آن که در فرآیند تولید ایفا می‌کنند به دو دسته محصولات زراعی سالانه و محصولات درختی (دائم) تقسیم میشوند.

دانه‌های روغنی غیر درختی که دوره تولید یکساله و یا کمتر دارند بخش اعظم نیازهای صنایع روغنکشی را برآورده می‌سازند و مهمترین آنها عبارتند از سویا، پنبه دانه، آفتابگردان، کلم روغنی، کنجد، (۱)

(۱) - ترجمه معادل Rape Seed است که در فرانسه به آن Colza گفته میشود

بزرگ و کرچک، افزایش تولید کوتاه مدت این محصولات از طریق افزایش راندمان تولید و یا افزایش سطح زیرکشت میسر است.

دانه‌های روغنی درختی چون نارگیل، نخل روغنی و زیتون که چندین سال پس از کشت به مرحله^۶ باروری و بهره‌دهی می‌رسند و افزایش تولید آنها در کوتاه مدت میسر نیست.

روغنهای نباتی نیز بر اساس خواص، ترکیبات شیمیایی، مایع یا جامد بودن و یا بر حسب دانه‌های روغنی بکار رفته در تولید و یا بر حسب مصارف مختلف تقسیم بندی میشوند. معمول ترین تقسیم بندی بصورت خواص اسیدهای چرب تشکیل دهنده^۶ آن و یا مصارف خوراکی، صنعتی و غیر صنعتی می‌باشد. مهمترین روغنهای خوراکی که نقش عمده‌ای را در تولید و تجارت جهانی ایفا می‌کنند به ترتیب عبارتند از روغن سویا، روغن نخل^(۱)، روغن کلم روغنی و روغنهای آفتابگردان^(۲)، پنبه دانه، بادام زمینی، نارگیل، زیتون هسته نخل و کنجد و ذرت.

خاصیت و ارزش غذایی

دانه‌های روغنی از نباتاتی بدست می‌آیند که دانه یا میوه^۶ آنها بعنوان ماده اولیه در روغنکشی مورد استفاده قرار می‌گیرد. وضمان خود بعنوان یکی از منابع تامین پروتئین مورد نیاز انسان و دام شناخته میشود. انواع مختلف دانه‌های روغنی حاوی مواد مغذی، ترکیبات پروتئینی و روغن هستند و علاوه بر آن دارای ویتامینهای A، مجموعه ویتامینهای B، D، E نیز می‌باشند روغنهای نباتی نیز بدلیل داشتن اسیدهای چرب از عمده‌ترین منابع تامین کالری محسوب میشوند نقش

(1) - Palm Oil

(2) - Palm Kernel که به آن مغز نخل، کرنل نخل، یا پالم کرنل گفته میشود.

چربیها در ساختمان بسیاری از سلولهای موجود زنده و ترمیم و رشد بافتها برکسی پوشیده نیست ، وجود ویتامینها نیز به این ماده غذایی اهمیت ویژه ای می بخشد .

از عمده مصارف دانه های روغنی می توان از تولید روغن ها و کنجاله های نباتی نام برد . اگر چه ماده اولیه صنایع جنبی چون صابون - سازی ، تولید مواد آرایشی ، کنسرو سازی و صنایع غذایی نیز محسوب میشوند . الیاف و ساقه و پوسته های خارجی آنها نیز در تولید نئوپان ، الیاف کف پوش ، مرکب و کود شیمیایی بکار می رود .

تولید جهانی دانه های روغنی و روغن های نباتی

oo

تولید جهانی دانه های روغنی طی سالهای ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۶ بطور متوسط با رشد سالانه ای معادل ۴ درصد از ۱۴ میلیون تن به ۲۰۹ میلیون تن افزایش یافته است . طی این مدت به استثنای سالهای ۱۹۸۰ و ۱۹۸۳ که تحت تاثیر خشکسالی در مناطق عمده تولید ، میزان تولید دانه های روغنی با رکود مواجه بود در تمام سالها تولید دانه های روغنی با افزایش قابل توجهی همراه بوده است . با توجه به اینکه فشار ناشی از تقاضای روغن نباتی و کنجاله های روغنی روند تولید دانه های روغنی را مشخص می کند مشاهده میشود که سطح تولید ، بویژه در کشورهای عمده صادر کننده به قیمت فرآورده های حاصله (روغن و کنجاله) حساسیت شدیدی نشان میدهد . سطح زیرکشت دانه های روغنی در سال ۱۹۸۶ حدود ۱۵۳ میلیون هکتار می باشد که بطور متوسط ۱/۶ درصد از کل سطح زیرکشت محصولات کشاورزی را در بر گرفته است . از این میزان ۲۵ درصد سهم کشورهای پیشرفته سرمایه داری ، ۵۲ درصد سهم کشورهای در حال توسعه و ۲۳ درصد سهم کشورهای سوسیالیستی بوده است ، حال آنکه سهم این کشورها در تولید جهانی

سال ۱۹۸۶ به ترتیب برابر ۴۰ درصد، ۳۵/۳ درصد و ۲۴/۷ درصد می باشد. واپس خود تفاوت شدید در بهره وری از زمین و میزان با زدهی در کشورهای مختلف را بیان می کنند در کشورهای پیشرفته سرمایه داری تولیدکننده^۶ دانه های روغنی با زدهی تولیدی ۴ برابر بیشتر از کشورهای در حال توسعه است. در بین دانه های روغنی عمده ترین محصولات تولیدی به ترتیب عبارتند از سویا، پنبه دانه - بادام زمینی، آفتابگردان و کلم روغنی در طول دوره ۸۶-۱۹۷۷ سهم سویا در تولید جهانی دانه های روغنی بین ۴۳ تا ۵۵ درصد در نوسان بوده است. در همین مدت دانه های روغنی سویا، آفتابگردان، کلم روغنی و هسته^۶ نخل با لاترین رشد تولید را به خود اختصاص داده اند.

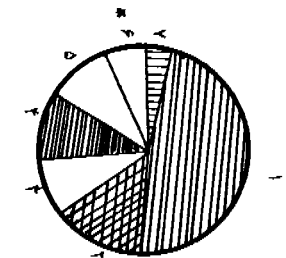
بدلیل بالا بردن میزان پروتئین در دانه سویا و با توجه به اسیدهای آمینه موجود در کنجاله سویا که آنرا مرغوبترین کنجاله^۶ خوراک دام ساخته است آنچه محرک افزایش تولید سویا در کشورهای عمده تولید کننده است تقاضای کشورهای پیشرفته^۶ صنعتی برای کنجاله سویا است و به تبع تغییر در سیاستهای تولید دام و طیور در این کشورها با نوسانات تولید سویا مواجه می شویم. مثلاً "در ایالات متحده بعنوان بزرگترین تولید کننده و صادر کننده فرآورده های سویا در پی کاهش قیمت سویا در نتیجه افت تقاضای کنجاله سویا در سالهای اخیر برنامهای کاهش زیرکشت به اجرا در آمد و میزان تولید شدیدا^۶ کاهش یافت. بالعکس در مورد دانسه آفتابگردان و کلم روغنی بدلیل با زدهی بالای روغن آنها (۵۰ درصد) (۵۱ درصد) تحت تاثیر سیاستهای نیل به خود کفائی در بخش تولید روغنهای نباتی در جامعه اقتصادی اروپا و چین افزایش قابل ملاحظه ای در میزان تولید چشم می خورد هر چند تقاضای ناشی از کنجاله^۶ آنها نیز بر روند تولید بی تاثیر نیست.

در مورد پنبه‌دان به‌عنوان یک محصول فرعی حاصل از تصفیه پنبه
 هسته^۶ نخل به‌عنوان محصول حاصل از روغنکشی نخل، میزان تولید
 بستگی به عرضه و تقاضا برای محصولات اولیه دارد. مثلاً^۷، کاهش تقاضای
 پنبه، بدنبال ایجاد ما را در این محصول در سالهای ۸۶-۱۹۸۵، سبب کاهش
 شدید تولید پنبه‌دان در برخی از کشورهای عمده تولیدکننده میشود و با افزایش
 عرضه روغن نخل در ده سال اخیر موجب افزایش قابل ملاحظه^۸ تولید هسته^۹
 نخل در کشورهای عمده تولیدکننده روغن نخل شده است. مصارف صنعتی
 دانهای بزرگ، کرچک و نارگیل نیز موجب شده که تقاضا برای این
 محصولات تابع نوسان مصرف آنها در صنایع داروسازی، رنگسازی و صابون-
 سازی باشد. مهمترین کشورهای تولیدکننده دانهای روغنی در همین
 دوره عبارتند از ایالات متحده (۳۱ درصد)، چین (۱۶ درصد)، برزیل (۸/۹
 درصد)، هند (۶/۶ درصد)، آرژانتین (۵/۴ درصد) و شوروی (۷/۵ درصد). طبق آمار
 مندرج در جدول شماره یک دیده میشود که بالاترین رشد تولید دانهای
 روغنی به ترتیب در چین، آرژانتین، کانادا، برزیل و هند وجود آمده
 است. در ایالات متحده تولید سویا افزایش نسبی یافته است که عمدتاً^{۱۰}
 تحت تاثیر صادرات دان سویا و روغن و کنجاله سویا و افزایش مصرف داخلی
 این فرآورده‌هاست. در حالیکه تولید پنبه‌دان به دلیل اجرای سیاست
 کاهش زیرکشت و کاهش پرداخت حمایتی به کشاورزان کاهش یافته است و
 تولید آفتابگردان تقریباً^{۱۱} ثابت مانده است. در کانادا به‌عنوان عمده‌ترین
 صادرکننده دان و روغن کلم روغنی تولید دان کلم روغنی افزایش چشمگیری
 یافته است و پس از چین بالاترین نرخ رشد تولید در محصول را بخود اختصاص
 میدهد. در برزیل و آرژانتین به‌عنوان دو تولیدکننده و صادرکننده^{۱۲} عمده
 سویا تولید این محصول از افزایش چشمگیری برخوردار بوده است. در هند

جدول شماره ۱ - تولید دامهای رومنی درجهان در کشورهای عمده تولیدکننده ۸۶ - ۱۹۷۷
واحد: میلیون تن

کشور	۱۹۷۷	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴	۱۹۸۵	۱۹۸۶	تاریخ تولید
چین	۱۴۰	۱۶۲/۴	۱۸۵/۲	۱۷۱/۴	۱۸۳/۳	۱۹۲/۲	۱۸۵/۴	۲۵۵/۳	۲۱۵/۲	۲۵۹/۴	۱۹۸۶
سوئد	۲۵/۵	۲۴/۸	۸۹/۵	۸۵/۹	۸۵/۴	۹۲/۴	۷۹/۴	۹۵/۳	۱۵۵/۵	۱۰۵/۵	۱۹۸۹
پهنه دان	۲۵/۵	۲۴/۷	۲۴/۸	۲۴/۹	۲۶/۴	۲۷/۹	۲۷/۹	۲۵/۱	۳۲/۳	۲۸/۴	۱۹۸۱
پادام رومنی	۱۷/۵	۱۸/۶	۱۶/۳	۱۶/۹	۲۱/۵	۱۸/۳	۱۸/۹	۲۵/۳	۲۱/۳	۲۱/۵	۱۹۸۲
آفتابگردان	۱۱/۷	۱۸/۳	۱۵/۳	۱۲/۵	۱۴/۳	۱۶/۲	۱۵/۶	۱۶/۲	۱۹/۱	۲/۸	۱۹۷۷
کشورهای عمده تولیدکننده											
ایالات متحده آمریکا	۵۶/۷	۵۸/۷۶	۷۱/۸۶	۵۵/۷۱	۶۳/۵۹	۶۷/۷۷	۵۵/۵۰	۵۵/۴۹	۵۸/۴۹	۶۲/۶۵	۱۹۵۴
سوئد	۴۶/۵	۵۵/۵	۶۱/۵	۳۶/۵	۵۵/۵	۵۹/۶	۴۲/۵	۵۵/۶	۵۵/۶	۵۲/۶	۱۹۵۴
پهنه دان	۵/۵	۳/۸	۵/۳	۴/۵	۵/۸	۴/۳	۲/۷	۴/۶	۴/۸	۲/۴	۱۹۵۴
آفتابگردان	۱/۴	۱/۷	۴/۳	۱/۷	۲/۱	۲/۲	۱/۳	۱/۷	۱/۳	۱/۳	۱۹۵۵
کاناتادا - کلم رومنی	۳/۳	۴/۱	۵/۲	۴/۵	۴/۵	۴/۹	۳/۵۵	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۱۹۵۳
برزیل	۱۳/۹	۱۲	۱۶/۹	۱۹/۶	۱۴/۶	۱۶/۶	۱۶/۶	۱۹/۵	۱۶/۸	۱۶/۸	۱۹۵۳
سوئد	۱۲	۹/۵	۱۵	۹/۶	۱۲/۸	۱۳/۵	۱۵/۱	۱۸/۲	۱۴/۱	۱۷/۱	۱۹۵۳
ایرلند	۱/۸	۱/۱	۱/۱	۱/۱	۱/۲	۱/۳	۱/۵	۱/۸	۱/۳	۱/۲	۱۹۵۳
آرژانتین	۶/۵	۶/۵۵	۶/۵۷	۵/۸	۷/۳	۷/۵	۱۵/۴	۱۱/۵	۱۵/۴	۱۵/۴	۱۹۵۳
سوئد	۱/۴	۲/۵	۳/۷	۵/۶	۴/۱	۴/۵	۷	۶/۵	۷/۱	۶/۶	۱۹۵۳
آفتابگردان	۵/۹	۱/۶	۱/۳	۱/۶	۱/۹	۲/۳	۲/۲	۳/۴	۴/۳	۲/۲	۱۹۵۳
هند	۵۵/۵	۱۵/۸	۹/۷	۱۵/۵	۱۲/۶	۱۵/۸	۱۷/۵	۱۶/۳	۱۳/۸	۱۳/۸	۱۹۵۳
پادام رومنی	۵/۵	۶/۳	۵/۷	۵/۵	۵/۵	۴/۷	۴/۹	۴/۵	۴/۵	۴/۳	۱۹۵۳
کلم رومنی	۱/۵	۱/۶	۱/۸	۱/۳	۲/۲	۲/۶	۲/۶	۳/۵	۲/۶	۲/۶	۱۹۵۳
پهنه دان	۲/۳	۲/۳	۲/۶	۲/۵	۲/۷	۲/۶	۲/۶	۳/۴	۳/۳	۳/۳	۱۹۵۳
سوئد	۱۲/۹	۹/۵	۷/۲	۱۵/۵	۱۳/۷	۱۶	۲۷/۴	۳۵/۱	۳۱/۳	۳۵/۶	۱۹۵۳
پهنه دان	۲/۴	۲/۴	۲/۵	۲/۳	۵/۴	۹/۵	۱۱/۵	۹/۷	۱۱/۶	۱۱/۶	۱۹۵۳
کلم رومنی	۱/۳	۱/۸	۲/۴	۲/۴	۵/۶	۴/۳	۴/۳	۴/۳	۵/۶	۵/۸	۱۹۵۳
سوئد	۱۱/۷	۱۱/۵	۱۱/۲	۱۵/۵	۱۵/۵	۱۵/۴	۱۵/۴	۱۵/۳	۱۵/۸	۱۱	۱۹۵۳
آفتابگردان	۵/۸	۵/۳	۵/۲	۲/۶	۳/۶	۵/۲	۵/۱	۴/۵	۵/۸	۵/۲	۱۹۵۳
پهنه دان	۵/۷	۵/۹	۵/۵	۶/۵	۵/۱	۴/۸	۴/۸	۴/۷	۴/۸	۴/۵	۱۹۵۳

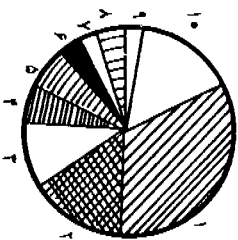
میانگین سهم انواع روغنهای روغنهای در سال ۱۹۸۶ (الف)

- ۱- ۳۵/۵٪ سوپا
- ۲- ۱۳/۶٪ پشمینه دانه
- ۳- ۹/۹٪ آفتابگردان
- ۴- ۱۰/۲٪ پامپادان زمینی
- ۵- ۹/۴٪ کلم روغنی
- ۶- ۶/۸٪ پیردانه‌های روغنی *
- ۷- ۳/۵٪ زیتون

* (بزرگ رگیل ، نرت - کوچک - بزرگ - کمنجد)

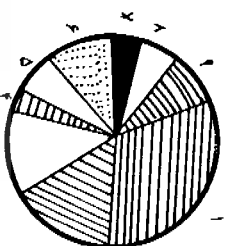
سهم کشورهای عمده تولیدکننده زیتون در سال ۱۹۸۶ (ب)

- ۱- ۳۱٪ ایالات متحده
- ۲- ۱۶٪ چین
- ۳- ۹/۸٪ برزیل
- ۴- ۵/۷٪ توروی
- ۵- ۴/۶٪ هند
- ۶- ۴/۵٪ جمعاً اقتصاد اروپا
- ۷- ۳٪ آمریکا
- ۸- ۲٪ آراانتسین
- ۹- ۲/۷٪ افریقا
- ۱۰- ۱٪ سایر کشورهای جهان
- ۱۱- نامشخص

ISRA:Oil World Annual 1988.

میانگین سهم انواع روغنهای گیاهی از کل تولید جهانی روغن در سال ۱۹۸۶ (ب)

- ۱- ۳۰٪ زوئن سوپا
- ۲- ۱۶٪ روغن نخل
- ۳- ۱۲٪ آفتابگردان
- ۴- ۸/۶٪ روغن هسته نخل
- ۵- ۸/۴٪ روغن پانرگین
- ۶- ۱۱/۵٪ روغن کلم روغنی
- ۷- ۸/۷٪ سایر روغنهای گیاهی
- ۸- ۷٪ روغن پشمینه دانه
- ۹- ۶٪ روغن پامپادان زمینی

سهم کشورهای عمده تولیدکننده زیتون در سال ۱۹۸۶ (د)

- ۱- ۱۵/۴٪ جمعاً اقتصاد اروپا
- ۲- ۱۰/۱٪ چین
- ۳- ۱۵/۴٪ ایالات متحده
- ۴- ۳٪ آندونزی
- ۵- ۳٪ ژاپن
- ۶- ۵/۵٪ هند
- ۷- ۳/۴٪ آراانتسین
- ۸- ۵٪ برزیل
- ۹- ۳/۶٪ سایر کشورهای جهان
- ۱۰- ۲٪ آمریکا
- ۱۱- ۷/۶٪ توروی

سطح تولید بستگی شدیدی با بارشهای موسمی و قیمت دانه‌های روغنی و روغنهای نباتی در داخل کشور دارد، تولید کلم روغنی و پنبه دانه‌ها افزایش یافته در حالیکه تولید بادام زمینی که عمده‌ترین محصول دانه‌های روغنی این کشور است به لحاظ خشکسالی‌های اخیر کاهش یافته است. در چین بدنبال اجرای تجدید نظر در تخصیص منابع و رسیدن به خودکفایی در بخش تولید روغن‌ها به افزایش تولید دانه‌های روغنی توجه خاصی نشان داده شده است. به استثنای سویا که تولید آن در سالهای ۸۵-۹۷ تا ۹۸ کاهش یافته و از این سال به بعد مجدداً "افزایش تولید آن مورد توجه قرار گرفته است، سایر دانه‌های روغنی و بویژه کلم روغنی از رشد قابل توجهی برخوردار بوده‌اند. در شوری کمبود اعتبارات و مسائل ناشی از مشکلات جوی سبب کاهش تولید و محصول عمده پنبه دانه و آفتابگردان شده است.

کشورهای اندونزی، فرانسه، پاکستان و لهستان، مکزیک، مصر، مجارستان، فیلیپین و مالزی از دیگر تولیدکنندگان عمده دانه‌های روغنی می‌باشند. از عوامل موثر در تولید دانه‌های روغنی می‌توان از عوامل زیر نام برد. عوامل طبیعی و جغرافیایی، تولید این محصولات برای مناطق معتدله و گرمسیری و دارای تابستانهای گرم و بارش نسبتاً زیاد مناسب است. رطوبت، نور، حاصلخیزی خاک، محل کشت از لحاظ طول و عرض جغرافیایی اختلاف درجه حرارت در ماههای کشت و برداشت محصول از دیگر عوامل موثر بر میزان بازدهی و تولید دانه‌های روغنی است. عوامل تولید نظیر زمین، نیروی کار اعتبارات لازم جهت خرید نهاده‌ها، (کود، بذراصلاح شده، سموم دفع آفات و ماشینهای کشاورزی) و سطح تکنولوژی بکاررفته در مراحل مختلف تولید، ایجاد واریته‌های مقاوم در مقابل شرایط محلی و افزایش بازدهی روغن موجود دانه‌ها بر روی سطح تولید تاثیر

بسیاری میگذارند. عوامل اقتصادی چون هزینه تولید، قیمت دانه‌های روغنی، میزان ذخایر دانه‌های روغنی، سوبسید پرداختی به تولیدکنندگان، نوسانات ارزش دلار، سیاستهای تشویقی دولت‌ها در زمینه افزایش تولید، تسهیلات حمل، انبارداری و پردازش این محصولات نیز از دیگر عوامل موثر بر میزان تولید می‌باشند.

تولید روغنهای نباتی

oooooooooooooooooooo

تولید روغنهای نباتی طی سالهای ۸۶-۹۷ تا متوسط رشد سالانه ۴/۷ درصد، از ۳۴ میلیون تن به ۵۳/۸ میلیون تن افزایش یافته تولید انواع روغن‌ها، به استثنای سالهای ۹۸۱ و ۹۸۴ که تحت تاثیر خشکسالی در مناطق عمده تولید دانه‌های روغنی و کاهش سطح زیرکشت سویا و سایر دانه‌های روغنی در ایالات متحده کاهش یافت، همواره روبه افزایش بوده است. افزایش تولید روغنهای نباتی ضمن اینکه به افزایش عرضه دانه‌های روغنی بستگی دارد تا به تقاضاهای متفاوت برای کنجاله یا روغن واقع میگردد. مثلاً "سویا با داشتن حدود ۵۵ درصد پروتئین در مقابل ۱۶-۲۰ درصد روغن، بیشتر از جهت کنجاله آن مورد تقاضا قرار میگیرد و لذا عامل تعیین کننده تولید روغن سویا، تقاضای کنجاله سویاست یعنی افزایش تقاضای کنجاله سویا سبب ماژاد تولید روغن سویا میگردد. (۱) در حالیکه در مورد سایر دانه‌های روغنی تقاضای روغن مصرفی است که عامل تعیین کننده تولید روغن‌هاست و تولید روغن تحت الشعاع تقاضای روغن‌های حاصله قرار میگیرد، ارتباط موجود بین روغن و کنجاله‌ها از عوامل

(۱) - بطور متوسط از هر تن دانه سویا $\frac{۵}{۶}$ ارزش آن در کنجاله^۱ استحصالی و $\frac{۱}{۶}$ ارزش آن در روغن آنست و به همین علت سهم ارزش کنجاله سویا در هر تن محصول بمراتب بیش از روغن است.

اساسی در عدم ثبات میزان عرضه^۱ روغنهای نباتی و بویژه روغن سویاست. در بین روغنهای نباتی سویا همچنان با لاترین سهم را در کل تولید جهانی داراست و پس از آن روغنهای نخل، آفتابگردان، کلم روغنی، پنبه دانه و بادام زمینی، نارگیل و هسته^۲ نخل با لاترین سهم را در تولید جهانی روغنهای نباتی دارا میباشند.

ز شدت تقاضای کنجاله و همچنین افزایش میزان مصرف روغن سویا در کشورهای عمده مصرف کننده سبب افزایش تولید این محصول شده است. در ده سال اخیر تولید روغنهای نخل، هسته^۳ نخل، کلم روغنی و آفتابگردان، با لاترین رشد را به خود اختصاص داده اند. افزایش قابلیت رقابت روغن سویا با روغن نخل، افزایش ذخایر انتقالی سویا در ایالات متحده و در نتیجه کاهش قیمت سویا در این کشور و به صرفه نبودن و مشکل نگا همداری ذخایر، افزایش تقاضای روغن سویا در مصارف داخلی در ایالات متحده و سایر کشورهای عمده وارد کننده سبب افزایش تولید روغن سویا شده است. در حالیکه تولید روغن نخل با توجه به سرمایه گذاریهای فراوان دولت مالزی در زیرکشت بردن درختان نخل رشد چشمگیری یافته است. پائین بودن هزینه تولید روغن نخل نسبت به سایر روغنهای نباتی، بازدهی حدود ۱۰ برابر روغن نخل در مقایسه با روغن سویا، افزایش تقاضای مصرفی روغن نخل در کشورهای عمده وارد کننده روغن نباتی و پیشرفت های تکنولوژیکی که استفاده از این روغن را برای مصارف خوراکی امکان پذیر ساخته است به این رشد چشمگیر کمک کرده اند.

روغن کلم روغنی و آفتابگردان نیز با برخورداری از سوبسیدهای حمایتی جامع اقتصادی اروپا در زمینه تولید دانه کلم روغنی و (۱) عملکرد در هکتار روغن نخل حدود ۴ تن می باشد در حالیکه عملکرد در هکتار روغن سویا در حدود ۴/۵ تن است.

واحد : میلیون تن

جدول شماره ۲ تولید جهانی روغنهای نباتی ۸۶ - ۱۹۷۷

سال	تولید	۱۹۷۷	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴	۱۹۸۵	۱۹۸۶	تغییرات ۱۹۷۷=۱۰۰
کل روغنهای نباتی	۴۴/۰	۲۸/۶	۴۰/۳	۴۴/۲	۴۲/۰	۴۵/۳	۴۷/۳	۴۵/۵	۵۱/۲	۵۳/۸	۱۵۸	
روغن سویا	۹/۷	۱۱/۵	۱۲/۴	۱۴/۶	۱۲/۴	۱۳/۳	۱۴/۴	۱۲/۶	۱۴/۱	۱۴/۶	۱۵۰/۵	
روغن نخل	۳/۵	۴/۰	۴/۶	۵/۰	۵/۴	۶/۳	۵/۸	۶/۸	۷/۶	۸/۶	۲۴۵	
روغن آفتابگردان	۳/۸	۴/۷	۴/۶	۵/۵	۴/۶	۵/۲	۵/۸	۵/۴	۶/۳	۶/۶	۱۷۳	
روغن کلزا روغنی	۲/۶	۳/۰	۳/۶	۳/۲	۲/۷	۴/۰	۴/۹	۴/۷	۵/۶	۶/۱	۲۳۴	

Ista, Oil World Annual 1988.

مأخذ :

آفتا بگردان و پرداخت سوبسید به کارخانجات روغنکشی از افزایش قابل توجهی در تولید بهره‌مند شده‌اند.

با توجه به اینکه قسمت اعظم تولید روغنهای پنبه‌دانه، بادام زمینی، کنجد و زیتون در کشورهای تولیدکننده به مصرف میرسند، این محصولات نقش چندانی را در بازار جهانی روغنهای نباتی ایفای نمی‌کنند. در مورد روغنهای می‌توان گفت که در کشورهای عمده تولیدکننده دود هدف عمده از افزایش تولید دنبال میشود. در کشورهای چین، مالزی، ایالات متحده، آرژانتین، برزیل، فیلیپین، و... تولید بیشتر جنبه تجاری دارد و قسمت اعظم محصولات تولیدی روانه بازارهای جهانی می‌شود. حال آنکه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و کشورهای سوسیالیستی تولید به منظور نیل به خودکفایی و جوا بگوشی به مصرف داخلی صورت می‌گیرد. اثرات منفی چربیهای اشباع شده برای سلامت انسان و تغییر در الگوی مصرفی از چربیهای حیوانی به روغنهای نباتی در کشورهای پیشرفته، سرمایه‌داری پائین بودن قیمت روغنهای نباتی در ارتباط با سایر جانشینها و گرانی نسبی تولیدات دامی در کشورهای در حال توسعه، افزایش تولیدات نه‌های روغنی، تداوم رشد جمعیت جهان و تقاضای مصرفی روغنهای بر روی میزان تولید روغنهای اشباع‌بارزی داشته‌اند. در بین کشورهای عمده تولیدکننده روغن نباتی می‌توان از ۱۵ کشور ایالات متحده، چین، مالزی، شوروی، هند، برزیل، آرژانتین، آلمان - غربی، اندونزی، ژاپن، فرانسه، اسپانیا، فیلیپین، ایتالیا و کانادا نام برد.

در سال ۱۹۸۶ کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری ۴۱ درصد از کسل تولید جهانی روغنهای نباتی را در اختیار داشته‌اند و سهم کشورهای

در حال توسعه و کشورهای سوسیالیستی به ترتیب ۳۸/۵ درصد و ۲۰/۵ درصد بوده است. تفوق کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری به دلیل توانایی و قابلیت فراهم سازی ماده اولیه (دانه‌های روغنی) و رشد صنایع روغن‌کشی و سطح پیشرفته تکنولوژی در این صنایع است. این کشورها که - بجز ایالات متحده - سهم‌چندانی در تولید دانه‌های روغنی ندارند با امکانات موجود اقتصادی اقدام به واردات دانه‌های روغنی در مقادیر حجیم می‌کنند. معاف کردن دانه‌های روغنی از عوارض گمرکی، ذخیره‌سازی در انبارها، ایجاد کارخانجات معظم پردازش دانه‌های روغنی و صنایع تبدیلی فرآورده‌های نهایی سبب بالارفتن سهم کشورهای صنعتی در تولید روغنهای نباتی شده است. در اروپای غربی با تکیه بر واردات مواد خام و با ایجاد تسهیلات وارداتی، پرداخت سوبسید به کارخانجات روغن‌کشی و پرداخت سوبسیدها به صادرکنندگان روغن‌ها، تولید روغن‌ها شایسته "حمایت می‌شود. در کشورهای در حال توسعه سه گروه عمده تولیدکننده وجود دارند. ۱- آنهایی که نقش نسبتاً قابل توجهی در تولید جهانی روغنهای نباتی دارند و توسعه صنایع روغن‌کشی بر پایه استفاده از مواد خام داخلی است و تولید عمدتاً "جنبه" تجاری دارد مانند برزیل، مالزی، آرژانتین، اندونزی.

۲- کشورهایی که مقادیر معتنابهی روغن و سایر مشتقات اولیه را تولید می‌کنند ولی تولید آنها در مواجهه با رشد تقاضای مصرفی سریع آنها کفایت نمی‌کند. بنا بر این واردات روغنهای نباتی یا دانه‌های روغنی ضرورت پیدا می‌کند مثل هند، پاکستان، مکزیک، تونس، کره جنوبی، ترکیه.

۳- کشورهایی که رشد ثابتی در توسعه صنایع روغن‌کشی دارند ولی محصول

آنها نسبت به کل محصول کشورهای در حال توسعه و جهان انــــدک می نماید، مثل کشورهای سودان، سریلانکا – پاراگوئه، زئیر، در این کشورها که بعضاً "صادرکننده روغنهای نیز میباشند با افزایش تقاضای داخلی شدیداً" به مقدار صاف دراتی ضربه وارد میآید.

در میان کشورهای سوسیالیستی افزایش تولید در چین بسیار چشمگیر بوده است، اما در شوروی با نرخ رشد منفی مواجه میشویم. در این کشور مسائل و مشکلات مربوط به نهادهای تولید و با زدهی پائین دانه – های روغنی کاهش سطح تولید در سالهای اخیر را در پی داشته است.

از جمله عوامل مؤثر در تولید روغنهای نباتی میتوان از امکانات تولید داخلی دانههای روغنی و یا فراهم سازی دانهها از بازار جهانی سیاستهای حمایتی در بخش پردازش، سطح تکنولوژی بکار رفته در صنایع روغنکشی، سرمایه گذاری در صنایع تبدیلی و ایجاد ارزش افزوده در بخش روغنهای نباتی گرایش به صادرات کالاهای صنعتی (روغنها و کنجاله) به جای مواد خام (دانههای روغنی) و عدم وابستگی در زمینه روغنهای مصرفی و سیاست نیل به خودکفایی، تامین بخش اعظم غذای دام و طیور و قیمت های جهانی دانههای روغنی در مقایسه با روغنهای نباتی نام برد.

(۱)

مصرف دانههای روغنی

oooooooooooooooooooo

مصرف جهانی دانههای روغنی طی سالهای ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۷ بطور متوسط با رشد سالانه ای معادل ۳/۹ درصد از ۱۵۱ میلیون تن به ۲۰۱ میلیون تن افزایش یافته است. در سال ۱۹۸۷ در حدود ۸۳ درصد مصرف دانههای روغنی در صنایع روغنکشی صورت گرفته است و بقیه در مصارف غیر روغنکشی (مصارف

۱) – در این مقاله منظور از "مصرف" مصرف ظاهری است که از رابطه "صادرات – (واردات + تولید) = مصرف ظاهری بدست می آید.

خوراکی در صنایع غذایی ، دانه برای کشت بعدی و یا انتقال به ذخایر (بکار رفته اند .

طی این دوره کشورهای پیشرفته^۶ سرمایه داری با حدود ۴۵ درصد مصرف جهانی دانه های روغنی بزرگترین مصرف کنندگان این محصول محسوب شده اند ، در حالیکه سهم کشورهای در حال توسعه و سویالیستی از مصرف جهانی دانه های روغنی به ترتیب ۳۰ درصد و ۲۵ درصد بوده است . در کشورهای پیشرفته سرمایه داری توسعه ظرفیت کارخانجات روغنکشی ، معاف کردن واردات دانه های روغنی از عوارض گمرکی ، پرداخت سوبسید به کارخانجات روغن کشی افزایش مصرف کنجاله و روغنهای نباتی سبب افزایش مصرف دانه های روغنی شده است . در این گروه کشورها که - بجز ایالات متحده ، کانادا و فرانسه - نرخ وابستگی به واردات بیش از ۹۵ درصد می باشد بخش اعظم نیازهای مصرفی زسایر کشورهای تولیدکننده دانه - های روغنی تامین میشود . باید دانست ، با توجه به اینکه دانه های روغنی در صدهای متفاوت روغن و پروتئین را دارا می باشند تحت فشار تقاضاهای متفاوت فرار می گیرند ، مثلاً "چنانچه تقاضا برای کنجاله های دامی افزایش یابد مصرف سویا و آفتابگردان به لحاظ بیشتر بودن میزان پروتئین حاصله افزایش می یابد در حالیکه با افزایش تقاضای روغن - نباتی مصرف دانه های روغنی با با زده روغن بیشتر (آفتابگردان ، کلم روغنی ، هسته نخل ، نارگیل ، سویا) مورد توجه قرار میگیرد . البته الکوی مصرفی در هر منطقه نیز در ساختار مصرفی دانه های روغنی مؤثر است . مثلاً "عدم تقاضای روغن و کنجاله کلم روغنی در کشورهای در حال توسعه موجب شده سهم این کشورها در مصرف این محصول بسیار کمتر از کشورهای پیشرفته سرمایه داری و کشورهای سویالیستی باشند ، در سال ۱۹۸۶

عمده‌ترین مصرف‌کنندگان دانه‌های روغنی عبارت بودند از ایسالات متحده (۲۲/۱٪)، چین (۱۴/۵٪)، جامعه اقتصادی اروپا (۱۳/۵٪)، شوروی (۷/۲٪)، برزیل (۶/۶٪)، هند (۶٪)، ژاپن (۴٪)، آرژانتین (۳/۳٪)، کانادا، مکزیک، تایوان و کره جنوبی از دیگر مصرف‌کنندگان عمده دانه‌های روغنی می‌باشند. نوع دانه‌های روغنی با توجه به نوع مصرف کشورها متفاوت است مثلاً در چین ۵۵ درصد از مصرف سویا بصورت مصارف غذایی بکار می‌رود در حالی که در ایالات متحده و اروپای غربی بیش از ۸۶ درصد آن در صنایع روغنکشی به مصرف می‌رسد که عمدتاً "به لحاظ غنی بودن سویای چین از پروتئین می‌باشد. و این در حالی است که مصرف روغنکشی دانه بادام زمینی در چین ۹۹ درصد از کل مصرف این محصول را شامل می‌شود، در حالی که در ایالات متحده ۸۲ درصد مصرف در صنایع غیر روغن‌کشی (بصورت بوداده و کره بادام زمینی) صورت می‌گیرد. تقاضای دانه‌های روغنی برای مصرف مستقیم به عواملی چون رشد جمعیت و سطح درآمد و توزیع درآمد، قیمت دانه‌های روغنی و سلیقه مصرف‌کنندگان بستگی دارد. چنانچه ملاحظه می‌شود در کشورهای سوسیالیستی تولید داخلی تعیین‌کننده مصرف دانه‌های روغنی است حال آنکه در کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری با تکیه به واردات مواد خام سعی در جبران رشد افزوده در صنایع روغن‌کشی شده است. در کشورهای در حال توسعه منحصر بودن تولید، دانه‌های روغنی به چند کشور خاص و عدم گسترش صنایع روغنکشی، پائین بودن بازدهی کارخانجات روغن‌کشی و در نتیجه افزایش قیمت محصولات ساخته شده و گرایش به واردات روغنهای خام به جای دانه‌های روغنی، سبب پائین بودن سهم این گروه از کشورهای مصرف جهانی دانه‌های روغنی است.

در بین دانه‌های روغنی مصرف‌شده سویا همچنان عمده‌ترین قلم

مصرفی است . سهم سویا در مصرف جهانی دانه‌های روغنی بین ۵۵ تا ۶۵ درصد در نوسان می‌باشد در حالی که افزایش تولید دانه‌های روغنی — آفتابگردان، کلم روغنی و هستهٔ نخل موجب شده سهم این محصولات در مصرف جهانی مرتباً "افزایش یابد. فشارهای ناشی از تقاضا برای کنگاله سویا از سوی کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری با دامداریهای بزرگ عمده‌ترین عامل تعیین‌کننده میزان مصرف سویا است .

سهم دانه‌های روغنی در مصرف جهانی	سویا	آفتابگردان	دانه کلم روغنی	بادام زمینی	نارنگل	هسته نخل	کنجد (کوکو) کرچک
۱۹۸۷ (درصد)	۵۱/۷	۹/۲	۱۴/۷	۱۱/۲	۶/۷	۱/۲	۲/۸

مصرف‌کنندگان عمده سویا (ایالات متحده، اروپای غربی، چین، برزیل، ژاپن و آرژانتین) و مصرف‌کنندگان عمده پنبه دانه شوروی، چین، ایالات متحده، مصر، سودان، برزیل می‌باشند. مصرف‌کنندگان عمده آفتابگردان شوروی، چین، آرژانتین، اروپای غربی، ایالات متحده و مصرف‌کنندگان عمده کلم روغنی کانادا، اروپای غربی، چین و هند می‌باشند.

واحد : میلیون تن

جدول شماره ۲ - مصرف دانه های روغنی ۸۷-۱۹۷۷

سال	مصرف	سال	مصرف	سال	مصرف	سال	مصرف	سال	مصرف	سال	مصرف											
۱۹۷۷	۱۵۱	۱۹۷۸	۱۵۲	۱۹۷۹	۱۷۲	۱۹۸۰	۱۴۵	۱۹۸۱	۱۷۴	۱۹۸۲	۱۸۷	۱۹۸۳	۱۶۴/۹	۱۹۸۴	۱۸۳/۴	۱۹۸۵	۱۸۹/۰	۱۹۸۶	۱۹۵/۰	۲۰۱	۱۳۳	شاخص رشد ۱۹۷۷=۱۰۰
۱۹۷۷	۲۵/۵	۱۹۷۸	۲۳/۲	۱۹۷۹	۲۴/۵	۱۹۸۰	۲۴/۲	۱۹۸۱	۲۸/۵	۱۹۸۲	۳۲/۷	۱۹۸۳	۲۴/۰	۱۹۸۴	۳۴/۰	۱۹۸۵	۳۲/۵	۱۹۸۶	۲۷/۸	۲۹/۶	۱۵۴	پنبه دانه
۱۹۷۷	۱۱/۷	۱۹۷۸	۱۴/۷	۱۹۷۹	۱۵/۳	۱۹۸۰	۱۴/۲	۱۹۸۱	۱۴/۲	۱۹۸۲	۱۴/۳	۱۹۸۳	۱۴/۱	۱۹۸۴	۱۷/۹	۱۹۸۵	۱۹/۰	۱۹۸۶	۱۹/۱	۱۸/۸	۱۴۰	آفتابگردان
۱۹۷۷	۷/۷	۱۹۷۸	۱۰/۵	۱۹۷۹	۱۰/۵	۱۹۸۰	۱۰/۸	۱۹۸۱	۱۲	۱۹۸۲	۱۵	۱۹۸۳	۱۵/۳	۱۹۸۴	۱۴/۷	۱۹۸۵	۱۷/۸	۲۰/۲	۲۲/۵	۲۹۴	کلم روغنی	